

Визначення рівня термінологічної компетентності вчителів фізичної культури як основи фахової діяльності

Інна Красова
Альфія Дейнеко
Михайло Марченков
Лариса Луценко

Харківська державна академія фізичної культури,
Харків, Україна

Умови сучасного трактування процесу навчання вимагають зростання ролі вчителя і уроку фізичної культури. Нормативні вимоги, які висуваються до вчителя, вже сьогодні формують новий підхід до викладання фізичної культури, де важливе місце займає культура спілкування і рівень мовно-професійної компетентності вчителя фізичної культури, що, безумовно, неможливо без знання й умілого використання гімнастичної термінології.

Мета: визначення рівня термінологічної компетентності вчителів фізичної культури, особливостей використання термінів, причин, що не дозволяють вчителям ефективно використовувати гімнастичну термінологію під час фахової діяльності.

Матеріал і методи: у дослідженні приймали участь вчителі фізичної культури ($n=87$).

Результати: розглянуто деякі особливості використання гімнастичної термінології вчителями фізичної культури. Встановлено у них недостатній рівень термінологічної компетентності під час фахової діяльності при використанні фізичних вправ. Виявлено причини, що не дозволяють вчителям фізичної культури ефективно використовувати гімнастичну термінологію.

Висновки: рівень термінологічної компетентності у кожного фахівця є індивідуальним і дуже часто потребує його підвищення. Встановлено, що не зважаючи на важливу роль використання гімнастичної термінології, її складова в уроці фізичної культури з кожним роком зменшується. Виявлено ряд причин, які впливають на рівень термінологічної компетентності вчителів і відображаються на якості фахової діяльності в цілому.

Ключові слова: гімнастична термінологія, вчитель, фізична культура, термінологічна компетентність, фахова діяльність.

Вступ

Фізична культура увібрала в себе багатовіковий досвід підготовки людини до життя, де визначальна і керівна роль відводиться вчителю, викладачу, тренеру. Від їх професіоналізму багато в чому залежить якість проведення фахової діяльності, що в свою чергу потребує високого рівня знань і ефективного практичного використання набутих умінь і навичок [2; 15; 20]. Важливою та невід'ємною складовою навчального процесу при проведенні спортивних занять є використання гімнастичної термінології. Специфіка термінології полягає в тому, що вона коротко, точно і доступно визначає необмежену кількість фізичних вправ, переважна більшість яких має абстрактний і штучний характер [1; 22]. Тому пояснити їх дуже важко. На допомогу приходять умовні позначення – терміни, які дають можливість визначити вправи одним або декількома словами [16; 23]. Знання і використання термінів полегшує спілкування між викладачами та учнями під час занять, допомагає спростити опис вправ, скорочує час пояснення програмного матеріалу, підвищує інтерес до занять, несе навчальну та розвиваючу функцію, а, отже, активізує і покращує сам процес навчання [16; 22]. Але спостереження останніх років виявили тенденцію до зниження значущості гімнастичної термінології при проведенні уроків фізичної культури у школі [14]. Також аналіз останніх досліджень і публікацій виявив наявні проблеми, пов'язані з недостатністю використання термінології і низьким рівнем володіння нею вчителями фізичної культури [9–11]. Так,

Н. М. Ковальчук і В. І. Санюк зазначають, що вчителі шкіл недостатньо користуються гімнастичною термінологією під час уроків і не вимагають її від учнів. Фахівці підкреслюють, що часто вчителі вживають абсолютно негімнастичні, або некоректні терміни [12], що зумовлює відсутність знань з гімнастичної термінології в учнів [10]. Автори підкреслюють, що якісне викладання фізичної культури є важливим завданням державного значення, виконання якого значною мірою залежить від рівня професійної компетентності вчителів і вимагає від кожного фахівця не просто викладання програмного матеріалу, але і глибокого знання та умілого використання гімнастичної термінології, як частки навчального процесу та вагомій складовій професійної готовності вчителя фізичного виховання [9–11].

Надія Ковальчук і Тетяна Гнітецька в своїх працях неодноразово звертають увагу на помилки вчителів, які трапляються в опублікованих планах-конспектах уроку і пропонують шляхи ліквідації допущених недоліків [13]. Також автори вказують на недостатній рівень знань у майбутніх вчителів, які навчаються у ВНЗ і наголошують, що важливим напрямком розв'язання цієї проблеми є професійне та компетентне використання гімнастичної термінології викладачами у процесі фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури [24; 27]. Л. П. Сущенко і Г. В. Олефір стверджують, що рівень професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури залежить від педагогічно вірного спілкування [20; 24]. Автори наголошують, що основним чинником, який не дозволяє майбутнім вчителям ефективно використовувати гімнастичну терміно-

логію – це неналежне її викладання за місцем навчання, неефективний контроль знань, що викликає необхідність створення сучасних досконалих навчально-методичних праць з питань гімнастичної термінології [20; 24; 27].

Актуальні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців у своїх публікаціях досліджували різні автори:

- можливість професійного спілкування при підготовці спортсменів з вивченням термінології на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) [25];

- ефективність навчання професійній лексиці в спортивних ВНЗ [26];

- необхідність створення умов для переосмислення підходів до професійної підготовки і покращення професійної діяльності вчителів за рахунок модернізації навчально-педагогічного процесу, зміни структури його організації відповідно до сучасних вимог [3; 21; 24].

- шляхи становлення професійної майстерності вчителів фізичної культури [28].

Таким чином, аналіз літератури дозволив стверджувати, що проблема професійної підготовки вчителя розглядається достатньо широко, але питання професійно-термінологічної компетентності вчителя фізичної культури все ще не були предметом всебічного наукового дослідження, а розглядалися лише частково у деяких аспектах. І автори зовсім не торкаються причин, які призвели до існуючого стану термінологічної компетентності вчителів безпосередньо вже під час роботи у школі, що значною мірою примножує актуальність та соціальну значущість нашого дослідження.

Мета дослідження: виявлення рівня термінологічної компетентності вчителів фізичної культури, особливостей використання термінів, причин, що не дозволяють вчителям ефективно використовувати гімнастичну термінологію під час фахової діяльності.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до Тематичного плану науково-дослідницької роботи Харківської державної академії фізичної культури на 2016–2018 рр., ініціативної наукової теми кафедри танцювальних видів спорту, фітнесу і гімнастики: "Теоретико-методологічні засади розвитку системоутворюючих компонентів фізичної культури (спорт, фізична рекреація, фітнес)" (2017–2020 рр.)

Матеріал і методи дослідження

У дослідженні приймали участь 87 вчителів фізичної культури (49 жінок і 38 чоловіків), вчителі шкіл міста Харкова. З них: вчителів вищої категорії – 21; першої категорії – 24; другої категорії – 28; спеціалістів (без категорії) – 14. Усі учасники мають вищу спеціальну освіту. Вік респондентів – від 22 до 67 років. Стаж роботи – від 1,5 до 43 років. За спортивною спеціалізацією – представники спортивних ігор, єдиноборств, боксу, туризму, велоспорту, плавання, легкої атлетики, спортивної і художньої гімнастики, акробатики та ін. Згодою на участь в дослідженні були заповнені вчителями анкети.

У 2016–2017 учбовому році під час проходження педагогічної практики студентами ХДАФК у загальноосвітніх школах міста Харкова, відкритих уроків, тематичних семінарів, курсів підвищення кваліфікації та інших заходів були проведені педагогічні спостереження, інтерв'ю, бесіда та анкетування вчителів фізичної культури стосовно значущості та особливостей використання ними гімнастичної

термінології в процесі своєї фахової діяльності. Анкетування передбачало отримання інформації шляхом письмових відповідей на 9 стандартизованих запитань. Анкетування було анонімним і складалося з прямих запитань для отримання безпосередньої інформації від респондента (табл.). На кожне питання пропонувалось 2–5 варіантів відповідей. Питання анкети № 5, 6, 9 мали декілька варіантів відповідей, а також давали змогу вчителям висловити індивідуальну думку (табл.).

Анкета складалась з трьох частин: ввідної, основної і демографічної. У ввідній частині анкети вказувався: науковий заклад, де ведеться дослідження; ціль і завдання дослідження; роль кожного респондента у розв'язанні поставлених завдань; правила заповнення анкети, гарантія конфіденційності. Основна частина складалась з питань, відповіді на які мали розв'язати завдання дослідження. Демографічну частину анкети складали питання, які визначали характеристику респондента: стать, вік, вид спорту, спортивну кваліфікацію, місце навчання, стаж роботи у школі, категорію. Ці данні були потрібні для більш якісного аналізу зібраного матеріалу. Для встановлення контакту з респондентом ця частина була розміщена на початку анкети. У кінці анкети висловлювалась подяка респондентові за співпрацю.

Педагогічні спостереження проводились безпосередньо під час уроків фізичної культури і ставили за мету виявлення якості і особливостей використання ними гімнастичної термінології. Ціллю інтерв'ю та бесіди було визначення причин, які не дозволяють вчителям ефективно використовувати гімнастичну термінологію під час фахової діяльності. Інтерв'ю дало змогу отримати інформацію шляхом усних відповідей респондентів на питання стосовно досліджуваної теми. Бесіда, завдяки двосторонньому обговоренню, допомогла отримати більш детальні відповіді на питання стосовно причин, які не дозволяють вчителям ефективно використовувати гімнастичну термінологію.

У груповому неодночасному анкетуванні приймало участь 87 вчителів. Рахувалась загальна кількість відповідей всієї групи респондентів на кожне запитання анкети, що дало змогу знайти процентне співвідношення і за допомогою аналізу кількісних даних виявити тенденції з досліджуваних питань і зробити їх характеристики.

Результати дослідження та їх обговорення

Результати визначення вчителями особливостей використання гімнастичної термінології і оцінки свого рівня термінологічної компетентності представлені в таблиці.

За результатами анкетування було виявлено, що 98,2% вчителів (85 респондентів) мають загальну думку, що знання гімнастичної термінології необхідно в їхній фаховій діяльності. Але, на практиці її використовують 87,4% вчителів (76 респондентів). При цьому 93,1% вчителів відмічають, що це дає можливість посилити якість процесу викладання будь яких модулів, а саме сприяє кращому запам'ятовуванню вправ, більш ефективному навчанню техніці їх виконання, дисциплінованості на заняттях. Насторожує той факт, що 9,2% вчителів вважають, що знання гімнастичної термінології не обов'язкове в їхній фаховій діяльності, а також 12,6% вчителів при проведенні навчального процесу застосовують гімнастичну термінологію частково. Цікаво, що є окрема думка 13 вчителів (15%) з 87 опитуваних, які рахують, що використання

Визначення рівня термінологічної компетентності вчителів загальноосвітніх шкіл міста Харкова (за результатами анкетування), n=87

№ з/р	Питання анкети	Результати	
		m	%
1	Чи вважаєте Ви, що знання гімнастичної термінології необхідно в фаховій діяльності вчителя?		
a	Так	85	98,2
б	Ні	2	1,8
2	При проведенні уроків фізичної культури, чи застосовуєте Ви гімнастичну термінологію?		
a	Так	76	87,4
б	Ні	0	0
в	Частково	11	12,6
3	Чи вважаєте Ви, що використання гімнастичної термінології сприяє якості проведення уроків фізичної культури?		
a	Так	81	93,1
б	Ні	6	6,9
4	Як Ви оцінюєте свій рівень володіння гімнастичною термінологією?		
a	Високий	7	8,1
б	Достатній	50	57,4
в	Низький	21	24,2
г	Не могу відповісти	9	10,3
5	На Ваш погляд, використання гімнастичної термінології впливає на (відмічалось декілька відповідей):		
a	якість навчання (оволодіння технікою виконання вправ, реалізацію задач уроку чи тренування тощо)	80	92,0
б	полегшення спілкування між тренером, вчителем та учнем	19	21,8
в	полегшення пояснювання вправ	77	88,5
г	підвищення мотивації к заняттям	30	34,5
д	ваш варіант	6	6,9
6	Які труднощі виникають у Вас під час використання гімнастичної термінології при проведенні уроку фізичної культури (відмічалось декілька відповідей)?		
a	не могу ясно і скорочено пояснити рухове завдання (застосовую багатослівність)	31	35,6
б	не знаю термінологічних назв вправ, вихідних положень	9	10,3
в	плутаюся в командах	7	8,4
г	не могу грамотно скласти та написати конспект уроку фізичної культури	35	40,2
д	ваш варіант	5	5,7
7	Чи вважаєте Ви, що Вам потрібно підвищити свій рівень термінологічної компетентності?		
a	Так	78	89,7
б	Ні	4	4,6
в	Не знаю	5	5,7
8	Чи вважаєте Ви, що учням необхідно знати основи гімнастичної термінології і це є важливим чинником при проведенні навчального процесу?		
a	Так	71	81,6
б	Ні	8	9,2
в	Не знаю	8	9,2
9	Якщо Ви вважаєте, що Вам потрібно підвищити свій рівень термінологічної компетентності, то за рахунок (відмічалось декілька відповідей):		
a	вивчення спеціальної методичної літератури	67	77,0
б	проведення спеціальних методичних занять, семінарів, круглих столів, конференцій, диспутів	45	51,7
в	Ваш варіант	13	15,0

Примітка. n – загальна кількість вчителів; m – кількість відповідей на питання анкети вчителями.

гімнастичної термінології при проведенні уроків фізичної культури не обов'язкове і достатньо досвідчений вчитель може якісно вести фахову діяльність практично без використання термінів, за виключенням декількох команд та назв вправ чи елементів з видів спорту. У ході дослідження було виявлено, що 6,9% вчителів вважають, що використання гімнастичної термінології не сприяє якості проведення уроків фізичної культури. Вчителі це аргументують тим, що замість термінологічних команд і необхідних пояснень вони використовують свисток, що дуже полегшує проведення уроку, сприяє дисциплінованості і зводить до мінімуму використання гімнастичної термінології. Вчителі зазначають, що найбільш часто свисток вони застосовують під час проведення уроків, коли в залі займаються одночасно два класи і подавати команди голосом в цій ситу-

ації дуже складно. З часом постійне використання свистка стає звичкою, а значущість термінології зменшується.

Аналіз анкети виявив, що 50 вчителів (57,4%) констатують, що рівень термінологічної компетентності у них достатній для якісного проведення уроків фізичної культури. Але спостереження на уроках фізичної культури цього не підтвердили: фактичний рівень значно нижчий. Дослідження виявило, що всього 8,1% вчителів рахують свій рівень володіння гімнастичною термінологією високим; 24,2% визначають свій рівень низьким; 10,3% вчителів не змогли визначити свій рівень. Але всі респонденти визнали необхідність покращення його за рахунок проведення спеціальних методичних занять, семінарів, круглих столів, конференцій, диспутів, вивчення науково-методичної літератури. На думку всього 13 вчителів з 87 опитуваних,

для того, щоб ефективно підвищити свій рівень термінологічної компетентності необхідно після проведення вище зазначених заходів регулярно проводити контроль знань термінології.

Усі респонденти відмічають, що досконало володіти гімнастичною термінологією дуже складно. Аналіз опитування і результатів таблиці показує, що найчастіше труднощі з'являються при поясненні вихідних положень; не всі вчителі правильно подають команди; допускають помилки в поясненні гімнастичних комбінацій; не завжди вміють розібрати і грамотно донести до учнів програмні вправи з видів спорту; роблять багато помилок у конспектах уроків при записі загальнорозвивальних і програмних вправ, що застосовуються в навчальних модулях. При цьому основними помилками в термінології найчастіше відмічаються такі, як багатослівність і неточності в поясненні, перекручування і плутання термінів, що негативно позначається на якості уроку [14].

На питання анкети про володіння учнями гімнастичної термінології 71 вчитель (81,6%) відповіли, що учням необхідно знати основи гімнастичної термінології і це є важливим чинником при проведенні навчального процесу. Опитування вчителів і спостереження за проведенням уроків фізичної культури виявило позитивну тенденцію щодо практики залучення учнів до самостійного складання і проведення комплексів загальнорозвивальних вправ на оцінку саме з використанням гімнастичної термінології, залучення учнів до змагань на краще проведення різноманітних комплексів ЗРВ (з предметами і без, для розвитку фізичних якостей та інші) [4; 5]. Більшість опитуваних вчителів відмітили, що самостійне проведення гімнастичних вправ сприяє підвищенню самооцінки учнів, покращує їхню мотивацію до уроків фізичної культури, привносить елемент змагання, розвиває навички командної роботи та є засобом заохочування дітей до уроків фізичної культури. Цікаво відмітити, що відвідування таких уроків, де учні можуть самостійно проводити вправи і заохочуватись за це добрими оцінками, помітно підвищується [5; 6; 14].

Але, не зважаючи на важливу роль використання термінології на уроках фізичної культури, її складова в уроці з кожним роком зменшується. Це, в першу чергу, пов'язано з тим, що все менше в школах міста Харкова на уроках фізичної культури застосовується модуль гімнастики. А саме він традиційно змушував вчителів в більшому об'ємі використовувати гімнастичну термінологію на уроках. Така тенденція поширилась з введенням в 2009 році модульної системи, яка дала можливість вчителю самостійно планувати модулі на навчальний рік [14; 17; 19], та у зв'язку зі складністю та травмонебезпечністю цього модулю вчитель не зацікавлений у включенні його у плани занять. Це призвело до того, що на даний час у багатьох школах міста Харкова модуль гімнастики не планується зовсім, і, як наслідок, якості використання гімнастичної термінології на уроках фізичної культури стало приділятися менше уваги і її навчально-методичне значення суттєво знизилось. Опитування вчителів виявило ряд інших причин, що впливають на рівень та якість використання гімнастичної термінології на уроках фізичної культури. Більшість вчителів зазначають, що суттєвою причиною є те, що під час навчання у ВНЗ спортивній термінології приділяється замало уваги, та далі, коли молодий фахівець починає працювати за спеціальністю, не завжди знаходиться грамотний колега, який може коректно виправити помилки і професійно допомогти йому в підвищенні термінологічної гра-

мотності. Також серед причин вчителя називають сімейні обставини, тривалу перерву, що не дозволяє їм працювати за спеціальністю одразу по закінченні ВНЗ. Також суттєвою причиною вчителі визначають відсутність контролю за якістю використання термінології під час навчального процесу: з однієї сторони – від адміністрації школи, а з іншої – учні не вимагають від вчителя термінологічної компетентності і якості її використання. Суттєва кількість вчителів підкреслюють, що у них в школі адміністрація до уроків фізичної культури ставиться як до не дуже важливої діяльності, і професійний рівень уроків фізичної культури не контролюється. При цьому дуже пильна увага приділяється оформленню різноманітної документації, що відбирає дуже багато часу і не дає можливості на достатньому рівні підготуватися до уроку.

Також вчителя зазначають, що вивчити гімнастичну термінологію дуже не просто, підкреслюють складність і великий об'єм матеріалу, і якщо є перерва в практиці її використання, то термінологія забувається і поновити знання можливо тільки за умови проведення практичних занять та використання навчально-методичних матеріалів з даної теми. Більшість вчителів відмічають, що на рівень володіння гімнастичною термінологією впливають базові знання, які були отримані ними ще на уроках фізичної культури, особливо в молодшій та середній школі. Якщо вчитель на уроках професійно користувався гімнастичною термінологією і вимагав її знання від учнів, то за роки навчання у школі вона добре запам'ятовувалась, і в подальшій професійній діяльності набувала важливого значення та суттєво сприяла покращенню рівня особистої професійної компетентності. Також суттєвою причиною нехтування вчителями гімнастичної термінології є низька заробітна плата. Також аналіз опитування показав, що на рівень володіння гімнастичною термінологією впливає спортивна спеціалізація вчителя. Було виявлено, що представники таких видів спорту, як єдиноборства, бокс, спортивні ігри, туризм оцінюють свій рівень володіння гімнастичною термінологією як середній та низький. Представники гімнастичних видів спорту традиційно оцінюють свій рівень як середній і високий. Педагогічні спостереження підтвердили, що вчителі, які мають спеціалізацію, пов'язану з гімнастичними видами спорту, дійсно на достатньому рівні володіють термінологією і ефективно застосовують її на уроках фізичної культури, а вчителі – представники "негімнастичних" видів спорту володіють нею на значно нижчому рівні.

Суттєвою причиною недостатнього знання спортивної (зокрема, гімнастичної) термінології більшість вчителів (58 з 87) називають той факт, що сама діяча навчальна програма з фізичної культури, а саме державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів не передбачають знань ними термінів, зокрема, гімнастичних вправ, що в свою чергу дає вчителю можливість не приділяти уваги термінології взагалі, не зважаючи на те, що всі вони визнають необхідність її застосування.

Не зважаючи на те, що програма постійно оновлюється, доповнюється великою кількістю сучасних вимог, завдань та рекомендацій, і до неї постійно додаються нові модулі, рівень проведення уроків фізичної культури з кожним роком погіршується. Практичний матеріал програми не переглядався дуже давно і на даний час багато вправ і тестів не відповідає рівню підготовленості і показникам здоров'я учнів. Про питання термінології в програмі навіть не йдеться. Нажаль, у ній самій трапляються терміноло-

гічні помилки.

Ретельний аналіз оновленої навчальної програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів (для 5–9 класів) [17] виявив, що до неї увійшли нові, нетрадиційні та незвичні для школярів і вчителів навчальні модулі, такі як "Корфбол", "Чирлідінг", "Військово-спортивні ігри" та інші. Навіть в них, в розділі "Теоретичні відомості" не йдеться про термінологію виду спорту. В пояснювальній записці оновленої програми вказаний вклад предмета "фізична культура" у формування ключових компетентностей учнів. Однією з них є "спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами", компонентом якої є формування у школярів уміння "правильно використовувати термінологічний апарат, спілкуватися в різних ситуаціях під час занять фізичною культурою і спортом, за допомогою спілкування розв'язувати конфлікти, популяризувати ідеї фізичної культури і спорту мовними засобами. При цьому навчальні ресурси, які рекомендує оновлена програма, передбачають вивчення української спортивної термінології" [17]. Але аналіз програмного матеріалу в навчальних модулях виявив, що про термінологію в них практично не йдеться, а сформуванню потрібну компетенцію практично неможливо, тому що зміст навчального матеріалу всіх модулів не передбачає вивчення термінів, зокрема, модулів "Городки", "Фехтування" та "Спортивне орієнтування", де в знань компоненті пропонується знати основи термінології цих видів спорту. Викликає запитання модуль "Гімнастика", що застосовується в основній школі, де до розділу "Зміст навчального матеріалу" внесено теоретичні відомості без питань з гімнастичної термінології. У практичному матеріалі, який включає спеціальну фізичну підготовку, вправи на гімнастичних приладах, вправи з акробатики та інші, про гімнастичну термінологію мови також не йдеться, хоча ефективно виконувати зазначені вправи без знання спеціальних термінів неможливо. При цьому розділ "Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів" зорієнтований на якісне засвоєння знань, умінь та навичок поданого матеріалу [17]. Тож без переробки навчальної шкільної програми з фізичної культури, основного документа, яким завжди користується як досвідчений, так і починаючий вчитель, неможливо змінити існуючу ситуацію.

Висновки

На підставі зробленого нами дослідження було встановлено, що знання та уміле використання термінів свідчить про рівень термінологічної компетентності вчителя фізичної культури. Не зважаючи на важливу роль використання термінології на уроках фізичної культури, її складова в уроці з кожним роком зменшується, чому у значній мірі сприяє виключення з нього модуля гімнастики. Рівень

володіння гімнастичною термінологією у кожного фахівця є індивідуальним і дуже часто потребує підвищення. Спостереження за термінологічною компетентністю вчителів на уроках фізичної культури виявило деякі суттєві термінологічні помилки у викладенні навчального матеріалу. Була виявлена позитивна тенденція щодо практики залучення учнів до самостійного складання і проведення комплексів загальнорозвивальних вправ з використанням гімнастичної термінології. Було виявлено ряд причин, які, на наш погляд, суттєво впливають на рівень термінологічної компетентності вчителів і відображаються на якості фахової діяльності в цілому. Результати педагогічних спостережень виявили, що вчителі, представники спортивної і художньої гімнастики, акробатики краще володіють гімнастичною термінологією і достатньо професійно застосовують її на уроках фізичної культури, ніж вчителі, які спеціалізуються в єдиноборствах, боксі і спортивних іграх.

Таким чином, результати усього комплексу проведених досліджень підтверджують висновки багатьох фахівців стосовно того, що, незважаючи на достатньо тривалий час застосування гімнастичної термінології у фізичному вихованні, якість її використання сьогодні не покращується, а, навпаки, помітно погіршується [9–11, 14]. Підтверджені висновки І. Б. Гринченка [3], Е. С. Вільчковського [2], С. О. Мехоношина [18], М. М. Желізного і В. В. Чернякова [27], В. І. Малець [16], Н. М. Ковальчук і В. І. Санюк [9] та інших науковців про наявність існування проблем, пов'язаних із рівнем готовності вчителів фізичної культури до здійснення фахової діяльності. Результати нашого дослідження доповнюють дані наукових праць Н. М. Ковальчук і В. І. Санюк стосовно недостатнього рівня термінологічної компетентності у вчителів фізичної культури та підтверджують висновки цих фахівців про необхідність знань гімнастичної термінології не тільки вчителями, але і учнями, як складової частини професійної готовності вчителя фізичного виховання [9–11, 13]. Підтверджені дані А. Х. Дейнеко стосовно підвищення мотивації учнів до уроків фізичної культури за умови залучення їх до самостійного складання і проведення комплексів загальнорозвивальних вправ на оцінку та змагання на кращій комплекс [4; 6; 7]. Але кількісних даних щодо особливостей використання вчителями гімнастичної термінології на уроках фізичної культури та рівня володіння нею в роботах фахівців не представлено. Також вперше розглядаються причини, які призвели до існуючого зниження ролі гімнастичної термінології на уроках фізичної культури; виявлені чинники є суттєвими, необхідними до висвітлення і вимагають їх усунення.

Перспективи подальших досліджень. У наступних дослідженнях планується з'ясувати рівень знання спортивної термінології тренерами з різних видів спорту.

Подяки: виказуємо вдячність всім вчителям, які прийняли участь у нашому дослідженні.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматись таким, що може завдати шкоди неупередженості статті.
Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список використаної літератури

1. Боровська, О.В. (2003), *Короткий тлумачний словник термінології галузі фізичної культури та спорту*, Львів.
2. Вільчковський, Е.С. (2002), "Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання", *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України*, Ч. 2, Академія педагогічних наук України, ОВС, Харків, С. 301-309.

3. Гринченко, І. Б. (2011), "Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах", *Вища освіта України* у контексті інтеграції до європейського освітнього простору, Тематич. випуск, Дод. 3, Т 7, Гнозис, Київ, С. 84-93.
4. Дейнеко, А.Х. (2015), "Основна гімнастика як базовий компонент інваріантної складової шкільної програми з предмету "Фізична культура", *Слобожанський науково-спортивний вісник*, № 47(3), С. 30-34.
5. Дейнеко, А.Х., Красова, І.В. (2015), *Комплексы общеразвивающих упражнений в системе физического воспитания: метод. пособие*, ХГАФК Харьков.
6. Дейнеко, А.Х. (2016), *Формування культури рухової діяльності в учнів п'ятих та шостих класів засобами основної гімнастики: автореф. дис. канд. пед. наук*, Львівський нац. Університет, Львів, 20 с.
7. Дейнеко, А. Х. (2014), "Підвищення мотивації до занять фізичною культурою учнів 5–6 класів", *Слобожанський науково-спортивний вісник*, № 4(42), С. 26-30.
8. Зайцева, В.М. (2004), *Сучасна спортивна термінологія: навч. посіб.*, Київ.
9. Ковальчук, Н.М., Санюк, В.І. (2013), "Використання загально-розвивальних вправ у школі", *Фізичне виховання у сучасній школі*, № 1, С. 21-23.
10. Ковальчук, Н.М., Санюк, В.І. (2006), "Сучасні проблеми використання термінології загальнорозвивальних вправ у школі", *Фізичне виховання у школі*, № 2, С. 35-43.
11. Ковальчук, Н.М., Санюк, В.І. (2007), *Загальнорозвивальні вправи та їх конструювання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів*, Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, Луцьк.
12. Коломоєць, Г.А. (2012), "Учитель-практик, новатор професіонал", *Фізичне виховання в сучасній школі*, № 2, С. 29-33.
13. Ковальчук, Н.М., Гнітецька, Т. (2014), "До питання про оформлення плану-конспекту уроку: на допомогу вчителю", *Фізичне виховання в рідній школі*, № 1 (89), С. 21-24.
14. Красова, І.В., Дейнеко, А.Х. (2017), "Можливість якісного викладання фізичної культури без термінологічної компетентності", *Молодий вчений: інтеграційні питання сучасних технологій, спрямованих на здоров'я людини. Матеріали І міжнар. молодіж. наук-практ. конф., 2017 берез. 17–18, Харків, ХДАФК, Харків*, С. 248-251.
15. Куртова, Г.Ю. (2011), "Аналіз сучасної системи професійної підготовки вчителів фізичної культури", *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*, Серія: Педагогічні науки, № 83, С. 123-127.
16. Малець, В.І., Желізний, Т.І., Харченко, М.М., Черняков, В.В. (2006), *Гімнастична термінологія: навч. посібник*, ЧДПУ, Чернівці.
17. Міністерство освіти і науки України (2017), *Методичні рекомендації що до викладання фізичної культури у 2017/2018 навчальному році. Нормативно-правове забезпечення фізичної культури*. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 09.08.2017р. № 1/9-436, режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>.
18. Мехоношин, С.О. (2011), "Технологічне моделювання навчання вправам на заняттях гімнастики", *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів і студентів України: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених з міжнародною участю, 2011 квіт. 28-29; Суми, Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, Суми*, Т. 1, С. 107-113.
19. Муллагильдіна, А.Я., Красова, І.В., Марченков, М.К. (2015), "Мотивація учасників 7–8-х класів к заняттям гімнастикою", *Слобожанський науково-спортивний вісник*, № 6(50), С. 5-7.
20. Олефір, Г.В. (2011), "Сутність проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури", *Науковий вісник Донбасу*, режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd> (дата звертання 17.10.2017).
21. Осадчий, В.В. (2009), "Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів", режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/354/84/> (доступний на 24.10.2017).
22. Салямін, Ю.М., Терещенко, І.А., Прокопюк, С.П., Левчук, Т.М. (2010), *Гімнастична термінологія: навч. посібник*, Олімп. л-ра, Київ.
23. Сергієнко, Л.П. (2011), *Терміни і поняття у фізичній культурі: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. фізкультури і спорту*, Навчальна книга – Богдан, Тернопіль.
24. Суцєнко, Л.П. (2003), *Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. д-ра пед. наук*, Київ, 46 с.
25. Трегубова, Г. (2004), "Культура професійного мовлення", *Освіта, технікуми, коледжі*, № 4, С. 72-76.
26. Хоменко, І.М., Глазирін, І.Д. (2008), "Спортивна термінологія – основа професійного мовлення фахівця з фізичної культури", *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, № 7, С. 143-146.
27. Черняков, В.В., Желізний, М.М. (2015), "До питання термінологічної компетентності викладача факультету фізичного виховання", *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, № 117, С. 163-164.
28. Черпак, Ю.В. (2012), "Методична підготовленість учителя до уроку фізичної культури : актуальні питання, орієнтири, поради", *Фізичне виховання у сучасній школі*, № 6, С. 18-21.

Стаття надійшла до редакції: 05.05.2018 р.
Опубліковано: 30.06.2018 р.

Аннотация. **Инна Красова, Альфия Дейнеко, Михаил Марченков, Лариса Луценко. Определение уровня терминологической компетентности учителей физической культуры как основы профессиональной деятельности.** Условия современной трактовки процесса обучения требуют возрастания роли учителя и уроков физической культуры. Нормативные требования, предъявляемые к учителю, уже сегодня формируют новый подход к преподаванию физической культуры, где важное место занимает культура общения и уровень разговорно-профессиональной компетентности учителя физической культуры, что, безусловно, невозможно без знания и умелого использования гимнастической терминологии. **Цель:** определение уровня терминологической компетентности учителей физической культуры, особенностей использования терминов, причин, не позволяющих учителям эффективно использовать гимнастическую терминологию в своей профессиональной деятельности. **Материал и методы:** в исследовании принимали участие учителя физической культуры (n=87). **Результаты:** рассмотрены некоторые особенности использования гимнастической терминологии учителями физической культуры. Установлен недостаточный уровень их терминологической компетентности при использовании физических упражнений. Выявлены причины, не позволяющие учителям физической культуры эффективно использовать гимнастическую терминологию. **Выводы:** уровень терминологической компетентности у каждого специалиста является индивидуальным и очень часто требует его повышения. Установлено, что несмотря на важную роль использования гимнастической терминологии, ее составляющая в уроке физической культуры с каждым годом уменьшается. Выявлен ряд причин, влияющих на уровень терминологической компетентности учителей и отражающихся на качестве их профессиональной деятельности в целом.

Ключевые слова: гимнастическая терминология, учитель, физическая культура, терминологическая компетентность, профессиональная деятельность.

Abstract. **Inna Krasova, Alfiya Deyneko, Mykhailo Marchenkov & Larysa Lutsenko. Assessment of the level of terminological competence of physical education teachers as the basis of professional activity.** Conditions of modern interpretation of the learning process require an increasing role of the teacher and a lesson in physical culture. The normative requirements for the teacher already form a new approach to the teaching of physical culture, where the culture of communication and the level of cultural and professional competence of

the teacher of physical culture occupy an important place, which, of course, is impossible without the knowledge and skillful use of gymnastic terminology. **Purpose:** identification of the level of terminological competence of teachers of physical culture, peculiarities of using terms, reasons that prevent teachers from effectively using gymnastic terminology during their professional activities. **Material & Methods:** in the study participated teachers of physical culture (n=87). **Results:** certain features of the use of gymnastic terminology by teachers of physical culture are examined. They found they lacked a level of terminological competence during their professional activities when using physical exercises. The reasons not allowing teachers of physical training to effectively use gymnastic terminology are revealed. **Conclusions:** level of terminological competence of each specialist is individual and very often requires its increase. It is established that despite the important role of using gymnastic terminology, its component in the lesson of physical culture decreases every year. A number of reasons have been identified that affect the level of terminological competence of teachers and are reflected in the quality of professional activity in general.

Keywords: gymnastic terminology, teacher, physical culture, terminological competence, professional activity.

References

1. Borovska, O.V. (2003), *Korotkyi tlumachnyi slovnyk terminolohii haluzi fizychnoi kultury ta sportu* [Short Interpretative Dictionary of Terminology of the Field of Physical Culture and Sports], Lviv. (in Ukr.)
2. Vilchkovskiy, E.S. (2002), "Professional orientation of training of specialists in physical education", *Rozvytok pedahohichnoi i psykholohichnoi nauk v Ukraini 1992-2002: zb. nauk. prats do 10-richchia APN Ukrainy, Ch. 2* [Development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine 1992-2002: Sb. sciences Works for the 10th anniversary of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Part 2], Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, OVS, Kharkiv, pp. 301-309. (in Ukr.)
3. Hrynenko, I. B. (2011), "Professional training of future teachers of physical culture in new conditions", *Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru*, Dod. 3, T 7, Hnozys, Kyiv, pp. 84-93. (in Ukr.)
4. Deineko, A.Kh. (2015), "Basic gymnastics as the basic component of the invariant component of the school curriculum on the subject Physical Culture", *Slobozans'kij naukovno-sportyvnyj visnik*, No. 47(3), pp. 30-34. (in Ukr.)
5. Deyneko, A.Kh. & Krasova, I.V. (2015), *Kompleksy obshcherazvivayushchikh uprazhneniy v sisteme fizicheskogo vospitaniya* [Complexes of General Developing Exercises in the Physical Education System], KhGAFK Kharkov. (in Russ.)
6. Deineko, A.Kh. (2016), *Formuvannya kultury rukhovoї diialnosti v uchniv p'iatykh ta shostykh klasiv zasobamy osnovnoi himnastyky: avtoref. dys. kand. ped. nauk* [Formation of a culture of motor activity in pupils of the fifth and sixth forms by means of basic gymnastics: PhD thesis abstract], Lvivskiy nats. Universytet, Lviv, 20 p. (in Ukr.)
7. Deineko, A. Kh. (2014), "Increasing the motivation for physical education classes for 5-6 grade students", *Slobozans'kij naukovno-sportyvnyj visnik*, No. 4(42), pp. 26-30. (in Ukr.)
8. Zaitseva, V.M. (2004), *Suchasna sportyvna terminolohiia: navch. posib.* [Modern Sports Terminology], Kyiv. (in Ukr.)
9. Kovalchuk, N.M. & Saniuk, V.I. (2006), "Modern problems of using terminology of general development exercises in school", *Fizychnye vykhovannia u shkoli*, No. 2, pp. 35-43. (in Ukr.)
10. Kovalchuk, N.M. & Saniuk, V.I. (2007), *Zahalnorozvyvalni vpravy ta yikh konstruiuvannia* [General development exercises and their design], Volyn. NU them Lesia Ukrainka, Lutsk. (in Ukr.)
11. Kovalchuk, N.M. & Saniuk, V.I. (2013), "Use of general-development exercises at school", *Fizychnye vykhovannia u suchasni shkoli*, No. 1, pp. 21-23. (in Ukr.)
12. Kolomoiets, H.A. (2012), "Teacher-practitioner, innovator-professional", *Fizychnye vykhovannia v suchasni shkoli*, No. 2, pp. 29-33. (in Ukr.)
13. Kovalchuk, N.M. & Hnitska, T. (2014), "On the issue of drawing up the plan, the abstract of the lesson: to help the teacher", *Fizychnye vykhovannia v ridni shkoli*, No. 1 (89), pp. 21-24. (in Ukr.)
14. Krasova, I.V. & Deineko, A.Kh. (2017), "Possibility of qualitative teaching of physical culture without terminological competence", *Molodyi vchenyi: intehratsiini pytannia suchasnykh tekhnolohii, spriamovanykh na zdorov'ia liudyny. Materialy I mizhnar. molodizh. nauk-prakt. konf., 2017 berez. 17-18*, Kharkiv, KhSAPC, Kharkiv, pp. 248-251. (in Ukr.)
15. Kurtova, H.Yu. (2011), "Analysis of the modern system of professional training of teachers of physical culture", *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka, Seriia: Pedahohichni nauky*, No. 83, pp. 123-127. (in Ukr.)
16. Malets, V.I., Zheliznyi, T.I., Kharchenko, M.M. & Cherniakov, V.V. (2006), *Himnastychna terminolohiia: navch. Posibnyk* [Gymnastics Terminology: Teaching manual], ChSPU, Chernihiv. (in Ukr.)
17. Ministry of Education and Science of Ukraine (2017), *Methodical recommendations for the teaching of physical culture in the 2017/2018 academic year. Normative legal support of physical culture. Annex to the letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 09.08.2017 № 1 / 9-436*, available at: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>. (in Ukr.)
18. Mekhonoshyn, S.O. (2011), "Technological modeling of exercises for exercises in gymnastics classes", *Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu shkoliariv i studentiv Ukrainy: materialy Khl Vseukrainskoi naukovno-praktychnoi konferentsii molodykh uchenykh z mizhnarodnoiu uchastiu, 2011 kvit. 28-29; Sumy, Sum. DPU im. A. S. Makarenka*, Sumy, T. 1, pp. 107-113. (in Ukr.)
19. Mullagildina, A.Ya., Krasova, I.V. & Marchenko, M.K. (2015), "Motivation of pupils of 7-8th forms to gymnastics", *Slobozans'kij naukovno-sportyvnyj visnik*, No 6(50), pp. 5-7. (in Russ.)
20. Olefir, H.V. (2011), "The problem with the problems of the vocational training of the Maybutn teachers of the phisic culture", *Naukovyi visnyk Donbasu*, available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd> (accessed by 17.10.2017). (in Ukr.)
21. Osadchy, V.V. (2009), "Modern Requirements for the Training of Future Teachers", available at: <http://vuzlib.com/content/view/354/84/> (accessed by 24.10.2017). (in Ukr.)
22. Saliamin, Yu.M., Tereshchenko, I.A., Prokopiuk, S.P. & Levchuk, T.M. (2010), *Himnastychna terminolohiia* [Gymnastics Terminology], Olimp. I-ra, Kyiv. (in Ukr.)
23. Serhiienko, L.P. (2011), *Terminy i poniattia u fizychnii kulturi* [Terms and Concepts in Physical Culture], Navchalna knyha – Bohdan, Ternopil. (in Ukr.)
24. Sushchenko, L.P. (2003), *Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchykh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys. d-ra ped. nauk* [Theoretical and methodological principles of training of future specialists of physical education and sport in higher educational institutions: Doct. of Sci. thesis abstract], Kyiv, 46 p. (in Ukr.)
25. Trehubova, H. (2004), "Culture of Professional Speech", *Osvita, tekhnikumy, koledzhi*, No. 4, pp. 72-76. (in Ukr.)
26. Khomenko, I.M. & Hlazarin, I.D. (2008), "Sports terminology - the basis of professional broadcasting of a specialist in physical culture", *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, No. 7, pp. 143-146. (in Ukr.)
27. Cherniakov, V.V. & Zheliznyi, M.M. (2015), "On the issue of terminological competence of the teacher of the faculty of physical education", *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*, No. 117, pp. 163-164. (in Ukr.)
28. Cherpak, Yu.V. (2012), "Methodical Preparedness of a Teacher to a Lesson of Physical Culture: Actual Issues, Reference, Advice", *Fizychnye vykhovannia u suchasni shkoli*, No. 6, pp. 18-21. (in Ukr.)

Received: 05.05.2018.
Published: 30.06.2018.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Красова Інна Вікторівна: Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, г. Харків, 61058, Україна.

Красова Инна Викторовна: Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99: Харьков, 61022, Украина.

Inna Krasova: Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-8111-3917

E-mail: krasov.arm@mail.ru

Дейнеко Альфія Хамзіївна: к. фіз. вих.; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Дейнеко Альфия Хамзиевна: к. физ. восп.; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Alfiya Deyneko: PhD (Physical Education and Sport); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0001-7990-7999

E-mail: snosocio@gmail.com

Марченков Михайл Костянтинович: Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99. м. Харків, 61058, Україна.

Марченков Михаил Константинович: Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, Украина.

Mikhailo Marchenkov: Kharkov State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya 99, Kharkov, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-7640-8972

E-mail: marchenkov.mihail@mail.ru

Луценко Лариса Сергіївна: к. фіз. вих., доцент; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого: вул. Пушкінська 77, м. Харків, 61024, Україна.

Луценко Лариса Сергеевна: к. физ. восп., доцент; Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого: ул. Пушкинская 77, Харьков, 61024, Украина.

Larysa Lutsenko: PhD (Physical Education and Sport), Associate Professor; Law University named after Yaroslav the Wise: Pushkinskaya Str. 77, Kharkiv, 61024, Ukraine.

ORSID.ORG/0000-0001-6459-8564

E-mail: l.s.lutsenkospport@gmail.com